

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА НА ПРЕХОДА: ОТ ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВСИЧКИ КЪМ ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВСЕКИГО

Розалия Кузманова

Ускоряващият се процес на интеграция на България в европейските структури силно обвързва страната ни с постиженията на високо конкурентната и непрекъснато развиваща се световна система. В условията на мощна икономическа надпревара образованието се превръща в основен двигател на социалното развитие и обществения прогрес. Все по-ясно е, че обществото на бъдещето ще се формира в зависимост от постиженията на науката и техниката. Имплицирането на съвременните информационни технологии в различните отрасли на икономиката, инфраструктурата, образованието и прочие изисква преосмисляне потребностите на човека на "новото" време.

Цел на доклада е да се актуализира утвърдилият се вече като необходимост процес на непрекъснатата образованост – все по-тясно обвързващ се с индивидуалните и уникални потребности на хората, съобразно специфичните им личностни възможности.

За реализирането на целта се съблюдават следните **задачи**: изясняване на причините, факторите и основните проблеми за световната образователна криза; анализиране

спецификата на съвременната образователна стратегия у нас; обособяване на подходи за по-рационален преход от образование за всички към образование за всекиго.

В глобален контекст непрекъснатото образование е продукт на светкавично развиващата се информационна общност. Реализирането на високопродуктивна и свръхдинамична световна политика е предпоставка на пазара да се задържа само най-доброто, при това критериите за него непрекъснато се повишават. В същото време готовността на хората, за бърза адаптация към новото, значително намалява. Фиксираният асинхрон, последица от мощната динамиката на световните процеси и слабата мобилност на хората, води до сериозни и трудно-преодолими личностни дефицити.

В съществуващата ситуация се открояват проблеми и в образователната сфера. Все по-често се отчита криза в образованието в целия свят. Като цяло същността ѝ се свежда до рязко изменилите се условия за живот. Изследователите изтъкват, че част от образователните проблеми имат национален характер (високият процент бягащи и отпадащи ученици във Франция), други

са свързани с цели региони (изхранването на децата в Африка), но най-голяма част са проблемите с глобален характер.

Сред **основните проблеми** за образованието се определят неравенството и нееднородността на обществото, социалната несправедливост, гладът и недохранването, широкото разпространение на бедността, безработицата, манията за издигане, инфлацията, енергийната криза, отчуждението, престъпността, наркоманията, насилието, терора и т. н. (1, 9–10). Към най-важните **фактори** за образователната криза много теоретици посочват невиджано търсене на образование (на всякакъв вид, на всяко равнище), остър недостиг на средства, увеличаване стойността на образованието, несъответствие между завършващите специалисти и потребностите на обществото, инертност и неефективност в образователната сфера (3, 11). Сред **педагогическите причини** за криза в образованието се отбелязват начинът на функциониране на образователната система, броят и квалификацията на преподавателския състав, организацията на учебния процес и на програмите, сградите, училищните нагледни пособия, изпитните процедури, връзката между преподаватели и ученици, между семейство и училище и прочие (2, 169).

Като главна предпоставка за съвременната образователната ситуация в нашата страна, може да

се посочи преходът на България от планово към пазарно стопанство, съдействащ глобално реструктуриране на обществения живот. Преходът се реализира като многомерен, а не като линеен процес. Това само по себе си разкрива сложността на фундаменталното преустройство на социалния живот, което дава оттегък върху всяка една област. В този смисъл спецификата на българската образователна стратегия най-общо може да се изрази в преминаване от образователен модел тип “класна стая”, характерен за индустриалното общество, към модел, присъщ на новите информационни условия, например тип “XXI век”.

По-конкретно образованието в България е приело облика на “масово” и за резултатите се носи колективна отговорност. По този начин се изгубва персоналната обвързаност на личността, която дава или ползва знанията, с отговорността за тяхното качество. Ролята на модерното образование е да създаде високоотговорни и мотивирани личности, да преодолеят посредствеността във взаимоотношенията и простотата в мисленето.

Изграждането на новото общество изисква по-добра корелация на българското образование със световните тенденции. Във връзка с това могат да се актуализират някои **идеи** като: разчупване на еднопосочния модел на образование, който се реализира в масовата практика – от учителя (преподавателя)

към учениците (студентите) и лансиране на интерактивното обучение; по-бързо приемане на мултимедийна система в обучението; преосмисляне на “присъственото” обучение (учител/преподавател и ученик/студент на едно и също място по едно и също време) в дистанционно (неприсъствено) обучение за по-голяма свобода и креативност при реализиране на целите; по-тясно обвързване на теорията с практиката, в противовес на засилващото се теоретично начало в образователната сфера; осъвременяване на системите за управление на качеството и др. (4).

Преходният негативен опит на нашата страна по отношение на промените извежда една много съществена поука, която е характерна за всяка една област на обществения и личния живот: наложително е да се прави разлика между желано и достижимо бъдеще, като всеки член на общността определи своята персонална роля и поеме лична отговорност, за да се реализира качествено промяната.

Изследователите на българската душевност изтъкват, че критицизмът е дълбоко залегал в народопсихологията на българина. Това е особено позитивно за развитието на всеки народ, но в последно време той като че ли се видоизмени в едно непрекъснато недоволство и оплакване, което демобилизира хората и понижава тяхната работоспособност.

Може да се каже, че динамиката на времето, изискванията на епохата и очакванията на хората са в релативен конфликт. За да се осъществи инвестицията на знанието, за да излезе на преден план и да се превърне в критерий за обществена мощ, е нужно да се вникване с по-голямо разбиране към масовите нагласи на хората за удовлетворяване на естествените им, неотложни житейски потребности и чак тогава може да се говори за реализиране на силата на т. н. “общество на знанието”.

Рационалният преход от образование за всички към образование за всекиго може да се съдейства чрез някои **подходи** като: засилена личностна и институционална самооценка; дизайн и периодично обновяване на образователните планове и програми; качествен подбор на персонала и текущото му професионално развитие; текущо оценяване както на ученето, така и на преподаването; контрол върху качеството на реализираната подкрепа за учащите; постоянни изследвания, консултации и творческа работа; актуализиране на оценяването на процесите за управление на качеството; събиране и управление на подходящи данни за подобряване на качеството (5).

Осмислянето и реализирането на такива подходи е приоритет, тъй като бъдещето на всяка страна, независимо от степента ѝ на развитие, се определя от способността ѝ

бързо да се ориентира и пълноценно да се включва в световните процеси. Едно от много важните условия за успех, освен икономическата стабилност, е равнището на образованост на населението, професионалната мобилност и комуникативност на гражданите (6). Процесът на промяна неминуемо ще се реализира и по-важно е да сме едни

от първите, които го осъществяват, за да можем да берем от плодовете му, отколкото едни от последните и да чакаме милостиня.

Призивът към единение със световната тенденция на преход от образование за всички към образование за всекиго, звучи и чрез силата на българската народна мъдрост: **“Човек се учи, докато е жив!”**.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Гюрова, В.* Образованието по света. Образование и квалификация, С., 1994.
2. *Долто, Фр.* Тийнейджърите. Най-последен отговор на вашите въпроси. С., Наука и изк., 1995.
3. *Козулин, А. В.* Педагогически основи на дейността на учебните заведения от нов тип. С., Делфи издат, 1998.
4. *Огнянова, Н.* Информационното общество: предизвикателствата на прехода. – В: Стратегия и национална програма за развитието на информационното общество в Република България. С., 1998.
5. *Примерна* стратегия за осигуряване на качеството във висшите училища предназначена за практически занятия. С., VI. 2000.
6. *Станев, Ст.* Доклад по случай 65 години институционализирани научни изследвания в образованието. Национален институт по образование.

THE CHALLENGES OF THE TRANSITION: FROM EDUCATION FOR ANYONE TO EDUCATION FOR EVERYONE

ROZALYA KUZMANOVA

Summary

In this report an analysis of the contemporary social – economical terms is conducted, revealing its projection in the field of education. The reasons for the World Educational Crisis are discussed in the context of the necessities of the new lifetime. The stress on the National Educational Strategy for getting over the deficits is presented and ways for more fluent and rational transition from education for anyone to education for everyone are offered.